

RANĚ STŘEDOVĚKÉ POHŘEBIŠTĚ V ULICI NA PERŠTÝNĚ

VERONIKA STAŇKOVÁ

Prezentace objevu části raně středověkého pohřebiště, učiněného v roce 2012 při výzkumu šachty kanalizační vpusti před domem čp. 347 v ulici Na Perštýně na Starém Městě pražském. Specifická úprava, spočívající zejména ve vymezení ploch jednotlivých hrobů obklady z bloků železitých pískovců a v nápadné hloubce hrobových jam, nachází prozatím jedinou paralelu v nedalekém pohřebišti „cizích kupců“ v Bartolomějské ulici, zkoumaném v roce 1936. Ve shodě s touto analogií i na základě posouzení nové stratigrafie lze nález s nejvyšší pravděpodobností datovat do 10. století.

EARLY MEDIEVAL CEMETERY IN THE NA PERŠTÝNĚ STREET

Presentation of an early medieval cemetery, discovered in 2012 during an excavation of a canalisation shaft in front of the house No. 347 in the Na Perštýně Street in Prague – Staré Město. The only analogy to the specific arrangement of this cemetery, mainly lining of the graves with ferrous sandstones blocks and noticeable depth of the grave pits has been found in a nearby cemetery of “foreign merchants” in the Bartolomějská Street, excavated in 1936. In conformity with this analogy and according to the evaluation of the new stratigraphy this find can be most probably dated to the 10th century.

Klíčová slova — Praha-Staré Město – středověk – raný středověk – archeologie – archeologický výzkum – pohřebiště – kamenné obložení

Key words — early middle ages – Prague-Staré Město – middle ages – archaeological excavations – cemetery – stone lining

V rámci rozsáhlejší obnovy veřejného prostoru jižní části Starého Města byly od května do srpna roku 2012 realizovány stavební úpravy v ulici Na Perštýně ppč. 1129, které vyvolaly záchranný archeologický výzkum.¹ Předkládaný text vychází ze zjištění učiněných během první etapy výzkumu,² která se formou odborné terénní exkavace zaměřila na prozkoumání výkopu šachty pro realizaci nové kanalizační vpusti (sonda I) v silnici (dnes v rozšířeném chodníku) před rohovým domem čp. 347, jižně nad křižovatkou s ulicí Bartolomějskou (obr. 1).

Z pohledu geologického a geomorfologického se lokalita nachází na akumulární mladopleistocenní plošině na východě Pražské kotliny, která zaujímá nejnižší části údolí Vltavy a náleží do celku Pražské plošiny (BALATKA 2001, 15). Skalní podklad byl v této části Starého Města během čtvrtohor erodován tokem Vltavy a následně překryt kvartérními fluvialními sedimenty, písčitymi štěrky až štěrkovitými písky.³ Tvarování terénu bylo před zásahy člověka zásadně odlišné od jeho nynější podoby. Severozápadním směrem od sondy I začínal prudký svah, který vyrovnával téměř čtyřmetrový⁴ rozdíl mezi terasovými stupni VIIa a VIIc (naposledy HAVRDA/SEMERÁD 2012, 8). Sklon dnešního povrchu ulice je pozvolný, klesá ve směru jih–sever od křížení s Národní třídou k ústí ulice Bartolomějské o 2 m (na terasovém stupni VIIa) a k napojení Betlémského náměstí o cca další 2 m (na terasovém stupni VIIc).⁵ Referovaná sonda 1 je situována na terasový stupeň VIIa.

Bezprostřední okolí pozdější ulice Na Perštýně hrálo svou roli od počátku formování předlokační sídelní aglomerace v pravobřežní části historického jádra Prahy. Nejstarší složku prozatím představují prokazatelné, či podle nálezů archaických keramických nádob dedukované, hroby z 10. století. Tradičně je přijímána představa, že různě rozsáhlé funerální okrsky situované podél

1 Dotčené místo je součástí Pražské památkové rezervace – památky na seznamu světového kulturního a přírodního dědictví lidstva organizace UNESCO, a rovněž území s archeologickými nálezy (UAN I). S ohledem na zákonnou povinnost stavebníka nechat provést na ploše ZAV a uhradit vzniklé náklady na jeho provedení (podle § 22, ods. 2, zákona č. 20/87 Sb. v platném znění) byla investorem akce Městská část Praha 1.

2 Výzkum probíhal ve dvou etapách se specifickými požadavky na archeologické prozkoumání. Druhá etapa, realizovaná formou odborného dohledu spojeného s dokumentací, sledovala práce při předkládkách vozovky v rozsahu od křižovatky s ulicemi Husova, Jilská, Skořepka, po křížení s ulicí Národní. Zvýšená pozornost byla věnována jižnímu úseku k ulici Národní, kde byly sledovány pozůstatky starší zástavby včetně relikvů staroměstského opevnění.

3 Skalní podklad se nachází v hloubce 10–12 metrů pod úrovní současného povrchu a je tvořen ordovickými dobrotivskými vrstvami, reprezentovanými černošedými slídnatými jílovitými břidlicemi (ŠIMEK 1970, list B – mapa mocností pokryvných údajů; ŠIMEK 1970, mapa A – geologických poměrů).

4 Nadmořská výška povrchu podloží na terasovém stupni VIIa (čisté štěrkopísky) v křižovatce ulic Na Perštýně – Bartolomějské činí 191,0/Bpv m n. m. (ADB 611 – list mapy 7-1, HRDLÍČKA 2005; obr. 3: 21). Povrch podloží na nižším terasovém stupni VIIc byl zachycen (severozápadně od sondy I) v podobě hnědých, místy až okrově hnědých hlinitých holoceních sedimentů v suterénu domu čp. 1005 na kótě 187,1/Bpv m n. m. (ADB 2110, 2111 – list mapy 7-1, HRDLÍČKA 2005; obr. 3: 5).

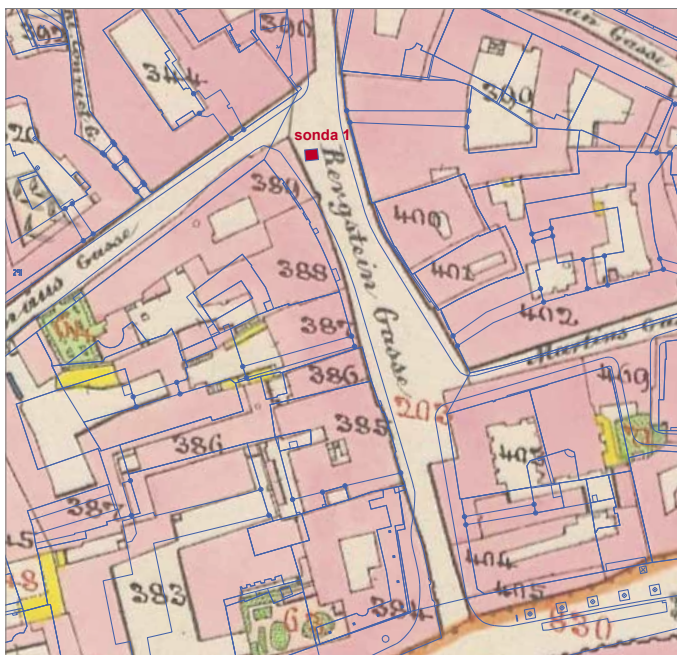
5 Nadmořská výška dnešního povrchu dosahuje před čp. 360 kóty 195,12 m n. m. (dále m n. m. vypouštěno ve smyslu poznámky 7 na str. 6 tohoto čísla), před čp. 347 kóty 193,12 a před čp. 350 kóty 191,17.

hrany vyšší vltavské terasy jsou v pokračování raně středověkého vývoje obkloповány⁶ prvními výrobními a sídlištními strukturami (DRAGOUN 2002, 64; naposledy STAREC 2011, 420). Postupně utvářená síť páteřních komunikací připravila prostor pro další osídlování a zastavování (v době kolem 12. století s první kamennou architekturou; např. JEČNÝ ET AL. 1984, 230, obr. 5). Ve 30. letech 13. století zde bylo konstituováno nejstarší institucionální město v Pražské kotlině zvané Pražské město (*civitas Pragensis*),⁷ Větší město a následně Staré Město pražské.

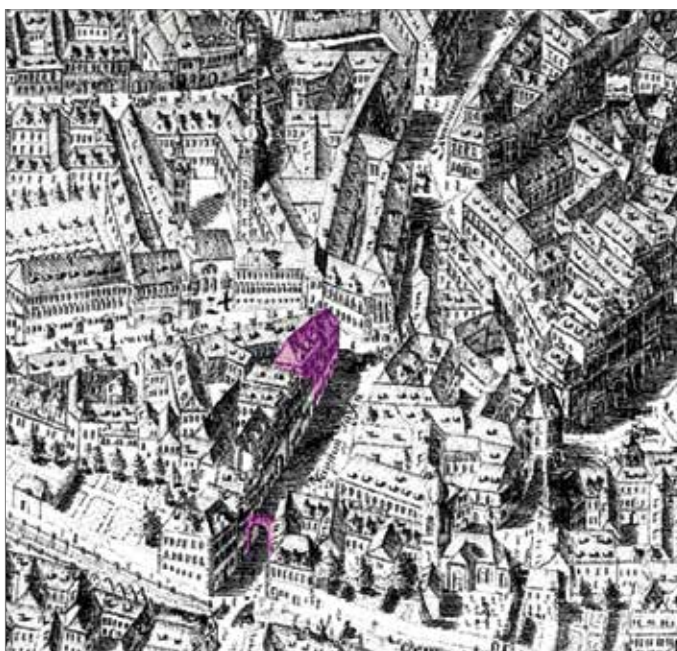
Podle obvyklých rekonstrukcí vedla přibližně trasou ulice Na Perštýně⁸ stará královská cesta z Vyšehradu (např. LIBAL 1996, 27). Patrně již ve 30. letech 13. století vznikl při jižní a východní hranici Starého Města hradební pás (obr. 2). Cesta ze Zderazu a Spálené ulice tak na začátku Perštýně procházela velkou bránou mezi dnešními domy čp. 360 a 343,⁹ pokračovala do ulice Husovy, k mostu (do té doby přes Mariánské náměstí k přechodu přes Vltavu), a dále na Pražský hrad (HEROLD 1866, 380, 382; RUTH 1904, 382; LAŠTOVKA/LEDVINKA 1997, 513, KUPKA 2008, 55, 59).

Nálezová situace

Výkop ke kanalizační vpusti, pro potřeby výzkumu označený jako sonda 1, byl vytyčen ve vozovce před domem čp. 347¹⁰ v ulici Na Perštýně, jižně před napojením ulice Bartolomějské. Do-

Obr. 1. Praha 1-Staré Město. Soustisk výřezu ze Stablinho katastru 1842 a současné katastrální mapy (modře). Červeně poloha sondy 1 (graficky upravila autorka, 2013).

Obr. 2. J. D. Huber 1769: Ortografický nárys Prahy s okolím v kavalírní perspektivě – výřez; Staré Město, ulice Na Perštýně s okolím. Fialově Martinská brána ve své nejmladší, jednoduché podobě bez fortifikačních prvků, a domy čp. 347 a 348 (graficky upravila autorka, 2013).

6 Případně i starší sídlištní (výrobní) situace převrstvily, jak je tomu v případě pohřebiště datovaného do 11. až 12. století na Malém náměstí (STAREC 1998, 30–31; DRAGOUN 2000, 140).

7 Pojmenování „*Civitas Pragensis*“ se poprvé objevuje v listině Václava I. z roku 1233 (RBM I, č. 822, 386–387).

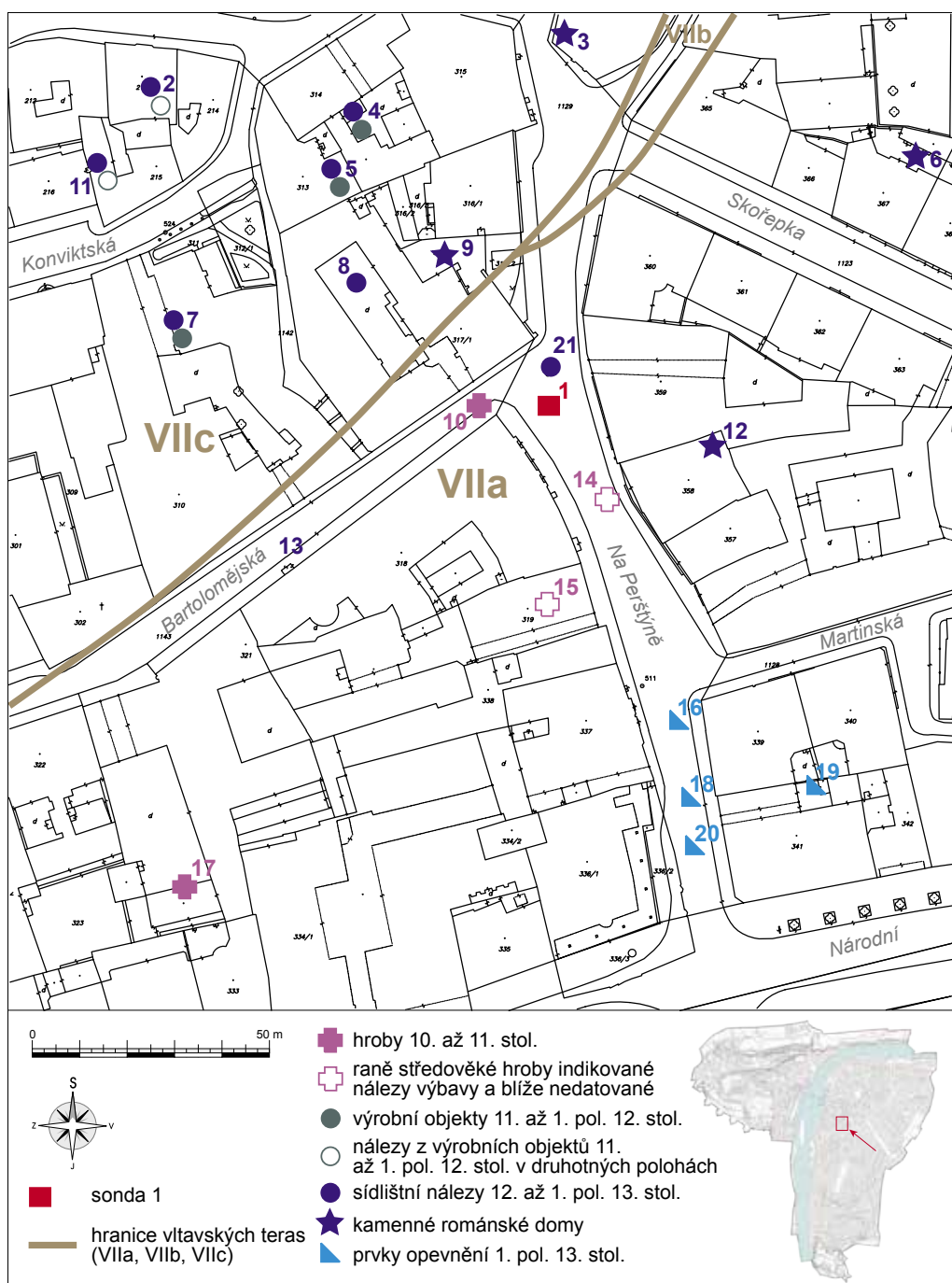
8 Nejstarší pojmenování ulice bylo Martinská (blízký kostel sv. Martina). Pozdější název Na Perštýně je odvozen od domu čp. 344, kterému se říkalo Pernštejnský dům či na Perštejně dle jeho vlastníka od roku 1524 Jiřího Kasíka z Pernštejna. Od 16. století se název ulice objevoval v podobě Na Pertštejně a dnešní podobu získal ve století 19. (RUTH 1904, 832; LAŠTOVKA/LEDVINKA 1997, 513). Původně se název vykládal odvozením od bohaté patricijské rodiny Birgštejnů/Bürgstejnů, která dům čp. 344 obývala na sklonku 17. století (HEROLD 1899, 379). Fakt, že pojmenování ulice pochází ze starší doby, potvrzuje zmínka o domě „na Perštejně“ z roku 1647, kdy došlo k dělení domu v pozůstalosti po Baltazarovi Globicovi mezi jeho dva syny (RUTH 1904, 832).

9 Dům čp. 343 byl na konci 18. století spojen s domem čp. 342.

10 Místo dnešního čp. 347 zabíraly domy dva. Č. 347 (U Modrého jelena, U Kapounů) a na nároží Bartolomějské ulice dům č. 348 (U Božího roucha), zbořený roku 1919 a nahrazený novostavbou podle projektu A. Dryáka z let 1920–1922 (TOMEK 1891, 107; VLČEK 1996, 263). Dům č. 347 od sládka Jana Podjistebského koupil roku 1431 Václav Duršnid (předtím byl

Obr. 3. Praha 1-Staré Město.

Archeologické výzkumy v okolí referované sondy 1 (dle HRDLÍČKA 2000, 195; týž 2005; týž 2009; doplněno). 1 – Na Perštýně ppč. 1129 před čp. 347 – sonda 1 (STAŇKOVÁ 2013); 2 – Betlémské nám. čp. 258 (DRAGOUN 1998); 3 – Husova čp. 352 (HRDLÍČKA 1980; DRAGOUN/ŠKABRAHA/TRYML 2002, 189–191); 4 – Betlémské nám. čp. 1004 (HUML 1995); 5 – Konviktská čp. 1005 (ČIHÁKOVÁ/LOCHMANN 1993; HAVRDA/WALLISOVÁ 1998); 6 – Skořepka čp. 421 (DRAGOUN/ŠKABRAHA/TRYML 2002, 199–201); 7 – Konviktská čp. 291 (DRAGOUN/HRDLÍČKA 1981; ČIHÁKOVÁ-DRAGUNOVÁ 1984); 8 – Bartolomějská čp. 309 (DRAGOUN 2002; týž 2006); 9 – Bartolomějská čp. 309 (HAVRDA/SEMERÁD 2012); 10 – Bartolomějská ppč. 1143 (info P. Starec); 11 – Konviktská čp. 290 (ČIHÁKOVÁ 1991); 12 – Na Perštýně čp. 357 (DRAGOUN/ŠKABRAHA/TRYML 2002, 192–193); 13 – Bartolomějská (DRAGOUN 1980; týž 1983); 14 – Na Perštýně (DRAGOUN 1993; týž 2000, obr. 7); 15 – Na Perštýně čp. 346 (SLÁMA 1977, 124; polohu upřesnil P. Starec); 16 – Na Perštýně ppč. 1129 před čp. 360 (BLAŽKOVÁ/SEMERÁD/STAŇKOVÁ 2012); 17 – Bartolomějská čp. 310 (BORKOVSKÝ 1948; TUREK 1950, 70; DRAGOUN 2002); 18 – Na Perštýně ppč. 1129 mezi čp. 342, 360 a 361 (DRAGOUN 1987, 56); 19 – Na Perštýně čp. 362 (DRAGOUN 1995); 20 – Na Perštýně ppč. 1129 před ústím do Národní (OMELKA 2007); 21 – Na Perštýně ppč. 1129 severně u křižení s Bartolomějskou (terénní dokumentace výzkumu). (graficky upravila autorka, 2013).

sahoval rozměrů 3,0 x 2,5 m. Povrch sondy ležel ve výšce 193,2–193,12 m n. m. Dodatečně realizované technologické rozšíření sondy západním směrem o 0,8 m na dříve zkoumanou situaci navázalo ve výškovém rozsahu 1,2 m od povrchu.

Mechanizací byla odstraněna dlažba a její lože v mocnosti 0,2 m (sj. 1). Západní část sondy byla pod dlažbou porušena do hloubky 0,6–0,9 m recentním výkopem inženýrských sítí V01,¹¹ zasypaným štěrkovou drtí sj. 2. Ta tvořila v horní polovině (na kótu 192,3–191,9) západní, nestabilní profil sondy a od západu zasahovala do půdorysu sondy ve směru sever–jih rozšiřujícím se blokem 0,12–0,58 m. Na východním, jižním a severním řezu následovalo pod dlažbou sj. 1 starší dláždění z křemencových kamenů¹² uložených v šedém hrubozrnném písku (sj. 3, mocnost

majetkem Heřmana písaře ungeltu). Dům č. 348 bylo zprvu nepatrné stavení, roku 1622 ho koupil Jan Wint Podivinský z Doubravičan. Oba domy po polovině 17. století nabyl pozdější primátor Jan Jiří Reismann (RUTH 1903, 30; 1904, 833).

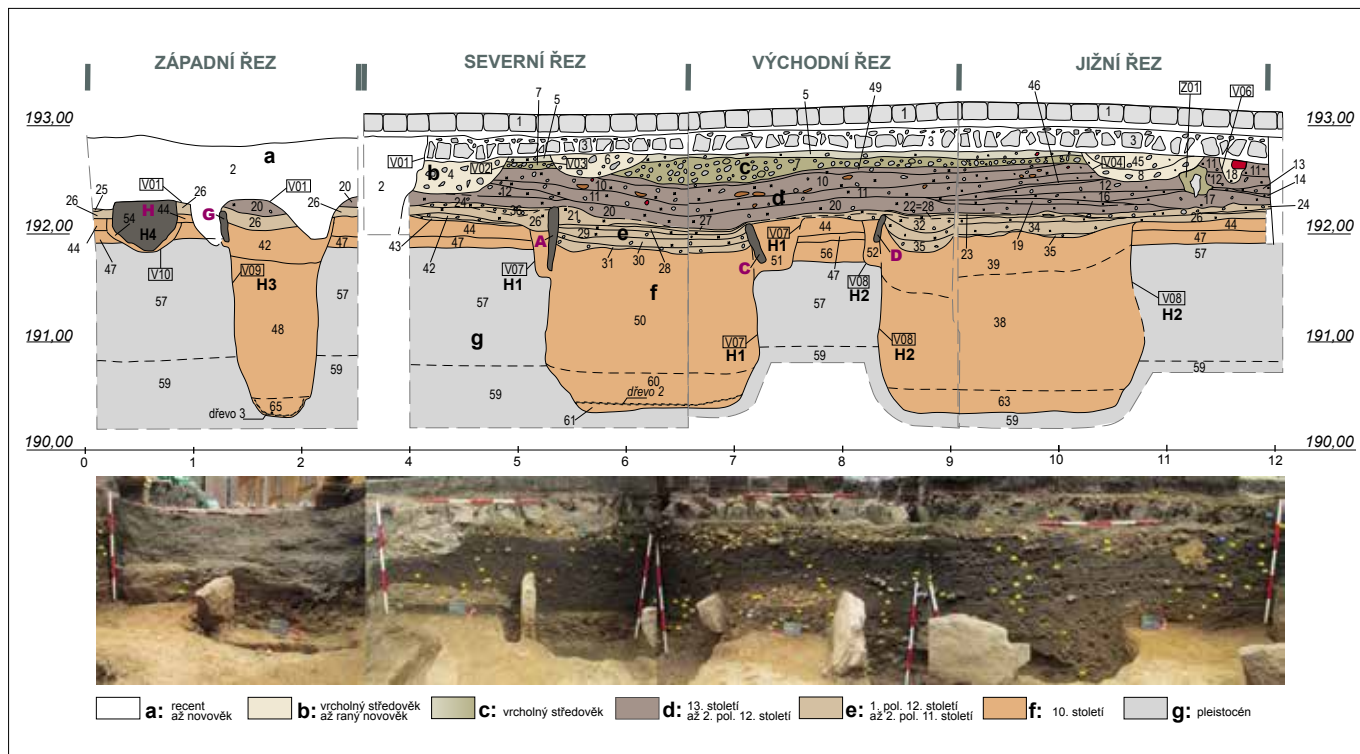
11 Výkop vodovodu byl archeologicky dokumentován jen výběrově, toto konkrétní místo dokumentováno nebylo (OMELKA 2007).

12 Přítomnost dlažby sj. 3 byla v další etapě výzkumu potvrzena v celé ploše ulice Na Perštýně (STAŇKOVÁ 2013, 32).

0,2 m). V úrovni 192,6–192,7 lze předpokládat odstranění části historických terénů při srovnávání podkladu při pokládání dlažby sj. 3 (obr. 4: a).

Po začistění situace byly v ploše sondy a v řezech (vyjma západního) detekovány hrany objektů V02, V03, V04, V05 a V06. Vzhledem k míře jejich zahloubení je možné usuzovat, že se jedná pouze o spodní části objektů, jejichž svrchní partie byly plošně odebrány. Výkop V02 patřil kruhové jámě o min. průměru 1 m a dochované hloubce 0,3 m (dno 192,41 m n. m.), blíže neurčené

funkce, zasypané světlým štěrkopískem sj. 4 (místy mírně zahliněným, s četnými křemenci a valounky, ojediněle s uhlíky a zlomky břidlice; totožný s sj. 66 + 67). Ojedinělé movité nálezy z její výplně představují zvířecí kosti a zlomky kuchyňské keramiky z pokročilého 13. až 14. století.¹³ Původně patrně oválný výkop V03 zasahuje od severního řezu směrem k jihu do půdorysu sondy plochou 1,3 × 0,7 m, dochovaná hloubka činí pouze 0,22 m (dno 192,42). Byl zaplněn uloženinou v podobě šedožlutého mírně hlinitého písku (s četnými valounky a kameny křemence, ojediněle s uhlíky), která přinesla pouze několik zkorodovaných amorfních železných zlomků neumožňujících dataci. Výkop V04 byl zjištěn u severního řezu v mocnosti 0,28 m, do sondy vybíhal rozměry 0,24 × 0,5 m. Výplněmi objektu byla vrstva mladší, sj. 45 ze silně uhlého šedohnědého mírně zahliněného písku s maltou a cihlovinou, a starší, sj. 8 z uhlé heterogenní šedohnědé písčité hlíny až zahliněného písku s hrudkami červeného propáleného jílu. Jediný keramický zlomek je možné rámcově zařadit do 14. století. Výkop V05 byl zachycen v půdorysu při jižním okraji sondy, patřil sloupové jámě o průměru 0,6 m a hloubce 0,34 m (dno 192,21). Jáma byla nade dnem obložena kameny a vymezovala tak kruhový prostor o průměru 0,18 m, byla zasypana zahliněným pískem sj. 9 s maltou a vápnem. Z vrstvy pochází početnější kolekce movitých nálezů, kuchyňská a stolní keramika je datována nejmladší složkou do pokročilého 17. století, obsahuje však častá přemístěná středověká rezidua a demonstruje četné postdepoziční procesy. Dále byly vyjmuty zlomky opálené (!) opuky, v jednom případě s opracováním do podoby architektonického článku, kusy cihel a železné hřebíky. Z výkopu V06 v sondě zbyla nepatrná část na severním řezu o šířce 0,25 m a hloubce 0,2 m (dno 192,43). Na povrchu výplně z šedo-zeleného mírně zahliněného písku sj. 18 ležela cihla 16 × 8 cm. Výkop V04 překrývá pozůstatek zdi Z01 o šířce 0,2 m a výšce 0,24 (pata 192,32), stavěné v málo znatelném výkopu V11. Jedná se o pozůstatek litého zdiva základu nároží (okrová malta obsahuje nevyhašené pecky vápna,

Obr. 4. Praha 1-Staré Město, Na Perštýně ppč. 1129. Sonda 1 – spojený obvodový řez (foto P. Kaplan, 2012, graficky upravila autorka, 2013).

¹³ Nejmladší složku nepočetného souboru představují drobné zlomky výdutí: a) vypálená od okrového tónu s výraznou příměsí slídy, b) vypálená do černošedého tónu s hrubším ostřivem (např. ČIHÁKOVÁ 2001, 102–103; HAVRDA/MATĚJKOVÁ/TRYML 2012, 169).

Obr. 5. Praha 1-Staré Město, Na Perštýně ppč. 1129. Zed Z01 v jižním řezu sondy 1 (foto P. Kaplan, 2012).

snese srovnání s maltami raně gotickými, obr. 5). S výstavbou Z01 může mít spojitost i uloženina zachycená ve východní části sondy – sj. 5, okrová silně písčitá hlína až mírně zahliněný písek (nahodile se střínkem opuky, ojediněle s uhlíky, hrudkou malty).

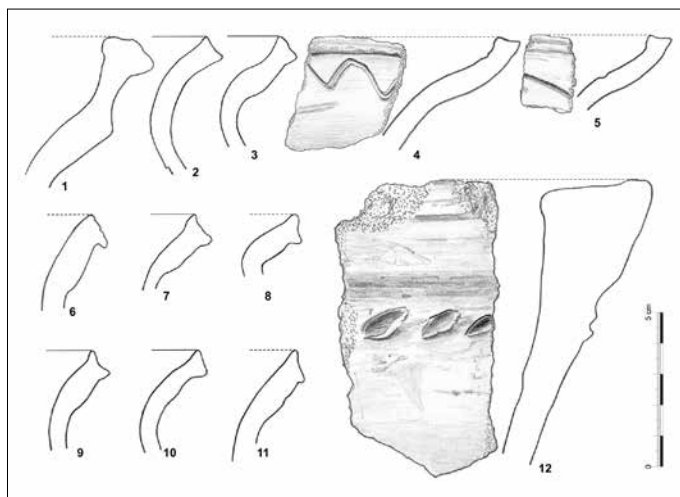
Horizont, který zastupují spodní části zmíněných objektů a relikt zdíva, představuje zbytky vrcholné středověké až novověké stratigrafie s vrcholem ve druhé polovině 17. století, snad z roku 1679, kdy došlo k vypálení domů čp. 347 a 348 (viz pozn. 10). Funkčně se jedná o doklady sídlištních aktivit spojených s výstavbou, fungováním a proměnou domovní zástavby (obr. 4: b).

Starší horizont otevírá pochozí úroveň sj. 7 – štět z valounků v hrubé písčité hlíně. Původní sklon terénu ve směru severovýchod-jihozápad je patrný na průběhu spodní nivelety dlažby (192,46–192,66). Horní plocha byla mladšími úpravami víceméně vodorovně zarovnána na 192,7. Někdejší mocnost štětu tak činila min. 0,24 m (obr. 4: c). Předcházející vrstvy sj. 49, 10, 11, 46, 12 (ve stratigrafické posloupnosti) mají charakter ulehklých nazelenalých, písčitých hlín s uhlíky, drobnými valounky a zrnky červené propálené hlíny. Keramické nálezy ze sj. 10 datují uvedené souvrství nejvýše do doby kolem poloviny 13. století.¹⁴ Další výraznou průběžnou vrstvou je sj. 20 téhož charakteru, o síle cca 0,1 m, s bází na linii 192,3–192,6, doplňující spektrum příměsí o zbytky zetlelého dřeva a obsahující keramiku spíše druhé poloviny 12. s přesahem do 13. století (obr. 4: d).¹⁵

Drobné vrstvičky sj. 23, 27 a 22 (poslední totožná se sj. 28) oddělují starší úsek stratigrafie a obsahují keramiku s dominancí výskytu v závěru 11. až v první polovině 12. století.¹⁶ Jejich základem je šedohnědá prachovitě písčitá hlína s příměsí v podobě zbytků rozplavených uhlíků, zetlelého dřeva, hrudek rezavě vysráženiny. V úrovni 192,00–192,20 je výrazný přechod k tenkým vrstvám sj. 29 a 32, které se místy mísovitě propadají do starších měkkých uloženin

(našedle zelené, mírně jílovité hlíny s pískem, s ojedinělými uhlíky a valounky). V úrovni 191,98–192,18 následují méně zelené uloženiny ulehklého zahliněného písku s ojedinělými uhlíky – sj. 26 (totožná s sj. 68), 30 a 34, níže pak sj. 35 a 31 obdobného charakteru (obr. 4: e).

Nejstarší nálezovou složku představuje horizont pohřebiště, z něhož plocha sondy zastihla části čtyř hrobů (obr. 4: f, obr. 7, obr. 8).¹⁷ Hrob H1 ležel v se-

verovýchodním rohu sondy (obr. 9). Výkop pro hrobovou jámu byl označen V07, zahlobuný byl z nivelety 192,00–192,18, z povrchu vrstvy sj. 44. Tuto úroveň o cca 0,2 m převyšovaly po obvodu vyskládané, na výšku postavené železité pískovce. Na západní straně kámen A

Obr. 6. Praha 1-Staré Město, Na Perštýně ppč. 1129. Keramika ze sondy 1. **Sj. 10** – 1–5 (1: i. č. 2012/17-8-9; 2: i. č. 2012/17-8-4; 3: i. č. 2012/17-8-19; 4: i. č. 2012/17-8-14; 5: i. č. 2012/17-8-24); **sj. 20**: 6–7 (6: i. č. 2012/17-16-6; 7: i. č. 2012/17-16-2); **sj. 36**: 8 (i. č. 2012/17-35-1); **sj. 22**: 9–11 (9: i. č. 2012/17-27-1; 10: i. č. 2012/17-27-2+8; 11: i. č. 2012/17-27-9); **sj. 23**: 12 (i. č. 2012/17-33-1). (Kresba S. Svatošová, 2013).

14 Početný nálezový soubor je tvořen fragmenty nádob objevujících se již průběhu 12. století. Jedná se o zlomky misek s vlnicí na vnitřní straně (obr. 6: 4, 5), těla hrubších hrců a zásobnic (včetně jednoho zástupce vytaženého okraje zásobnice obr. 6: 1). Širší interval výskytu je příznačný pro silnostěnné nádoby s příměsí tuhy, zde zastoupený pouze minimem zlomků výdutí (ČIHÁKOVÁ 2001, 105). Jiné zlomky nádob z jemnějšího materiálu mají slabší stěnu, patrná je redukce hmoty jejich okraje (obr. 6: 3; HRDLÍČKA 1993, 110, obr. 10). Nejmladší složku představují zlomky hrců tvrdšího až zvonivého výpalu bílošedých tónů, charakteristického pro keramiku s klasickým zduřelým okrajem, zde doprovázenou vyhnutými okraji bez výraznějšího „zduření“ (HRDLÍČKA 1993, 105; BOHÁČOVÁ/HERICOVÁ 2008, 300, tab. 3).

15 Výčet keramických tvarů uvedený u vrstvy sj. 10 (pozn. 14) rozšiřují technické misky. Nápadnou složkou jsou části zvonivě vypálených šedobílých hrců včetně dvou klasicky zduřelých okrajů (obr. 6: 6, 7).

16 Obecně lze interval rozšířit do druhé poloviny 11. století až prvních dvou třetin 12. století (HRDLÍČKA 1993, 102–103; BOHÁČOVÁ/HERICOVÁ 2008, 300, tab. 3). V keramických souborech z uvedených vrstev je příznačná absence zlomků nádob s klasicky zduřelým okrajem s charakteristickým střepem. Přítomny jsou okraje archaicky zduřelé, spíše vyspělejších forem (obr. 6: 8, 9, 10, 11; HRDLÍČKA 1993, obr. 9, 105; ČIHÁKOVÁ 2012, obr. 12, 114, 117) či okraj tuhovité zásobnice s přesekávanou lištou (obr. 6: 12; ČIHÁKOVÁ 2012, pozn. 33, 117, obr. 12, 113–114).

17 Vzhledem k nestabilním stěnám sondy, resp. výkopů hloubených do šterkopisku, byl odkryv hrobů proveden ve dvou záběrech. Po vyjmutí kamenných obkladů a dokumentaci svrchních partií hrobových jam (obr. 7) byl odtěžen blok geologického podloží o mocnosti 1 m, provedeno statické zajištění. Poté pokračoval výzkum hrobů (obr. 8), ukončený na finální niveletě 190,35–190,38.

(0,62 × 0,90 × 0,14 m), na jižní straně kamene B (drť s největším kusem 0,55 × 0,32 × 0,32 m; obr. 10) a C (0,45 × 0,64 × 0,10 m).¹⁸ Kameny byly umístěny na lavici lemující svislé stěny vlastního hrobu.¹⁹ Zúžením se tak vytvořilo stupňovité odsazení v hrobové jámě na niveletách 191,6 (na severním řezu) a 191,78 (na východním řezu). Rovné ploché dno hrobové jámy leželo na niveletě 191,34–191,40. Z hrobu H1 sonda zasáhla horní, kameny obloženou část o ploše 1,4 × 1,0 m, z prostoru zúžené hrobové jámy plochu 1,3 × 0,6 m. Jáma byla vykopána do podloží z štěrku (sj. 57 + 59), které sloužily i k jejímu zasypání vrstvami sj. 50 a 60. Při exkavaci byla hrana hrobu (V07) v geologickém podloží téměř neznatelná. Zesnulý byl pochován v hloubce cca 1,4 m od povrchu pohřebiště (niveleta hlavy 190,62, pánve 190,52) na zbytcích dlabané dřevěné rakve (dřevo 2; 190,52–190,50) s hlavou k západu. Dále byl zachycen trup s pravou končetinou a pánev (obr. 11). Tělo nedoprovázely žádné milodary ani ozdoby. Ze zachovaného skeletu bylo možné vyvodit následující závěry: v hrobě H1 byla pohřbena žena, jejíž věk lze odhadnout podle obrusu zubů asi na 50–60 let, s gracilní kostrou. Trpěla kazivostí chrupu a počátečními degenerativními změnami na meziobratlových ploténkách bederní páteře. Na jejím čele se nacházejí dva drobné osteomy, které představují stopy po pohmoždění lebky pádem nebo úderem (KUŽELKA 2012).

Hrob H2 (V08) byl zachycen v jihovýchodním rohu sondy (obr. 9). Opět byl hlouben z úrovně vrstvy sj. 44, z kóty 192,18. Z obložení byl v původní poloze zachován pouze kámen D (0,44 × 0,94 × 0,13 m) na severní straně v centrální části stěny.²⁰ Další kámen – E (0,21 × 0,38 × 0,10 m; obr. 10) byl spadlý pod uží západní stěnou výkopu; kamenná obruba patrně překážela provozu pozdější cesty. Jako u hrobu H1 i zde byl výkop (V08) na východním řezu pod kamenem stupňovitě odsazen (191,7) a dále byl veden kolmo k plochému rovnému dnu (190,34–190,36). Rekonstruovat lze šířku pouze spodní části

Obr. 7. Praha 1-Staré Město, Na Perštýně ppč. 1129. Půdorys sondy 1 se svrchní částí hrobových jam s kamennými obklady hrobů, úroveň 192,10 (foto P. Kaplan, 2012).

Obr. 8. Praha 1-Staré Město, Na Perštýně ppč. 1129. Půdorys sondy 1 se spodní částí hrobových jam s kosterními pozůstatky, úroveň 190,77 (foto V. Staňková, 2012).

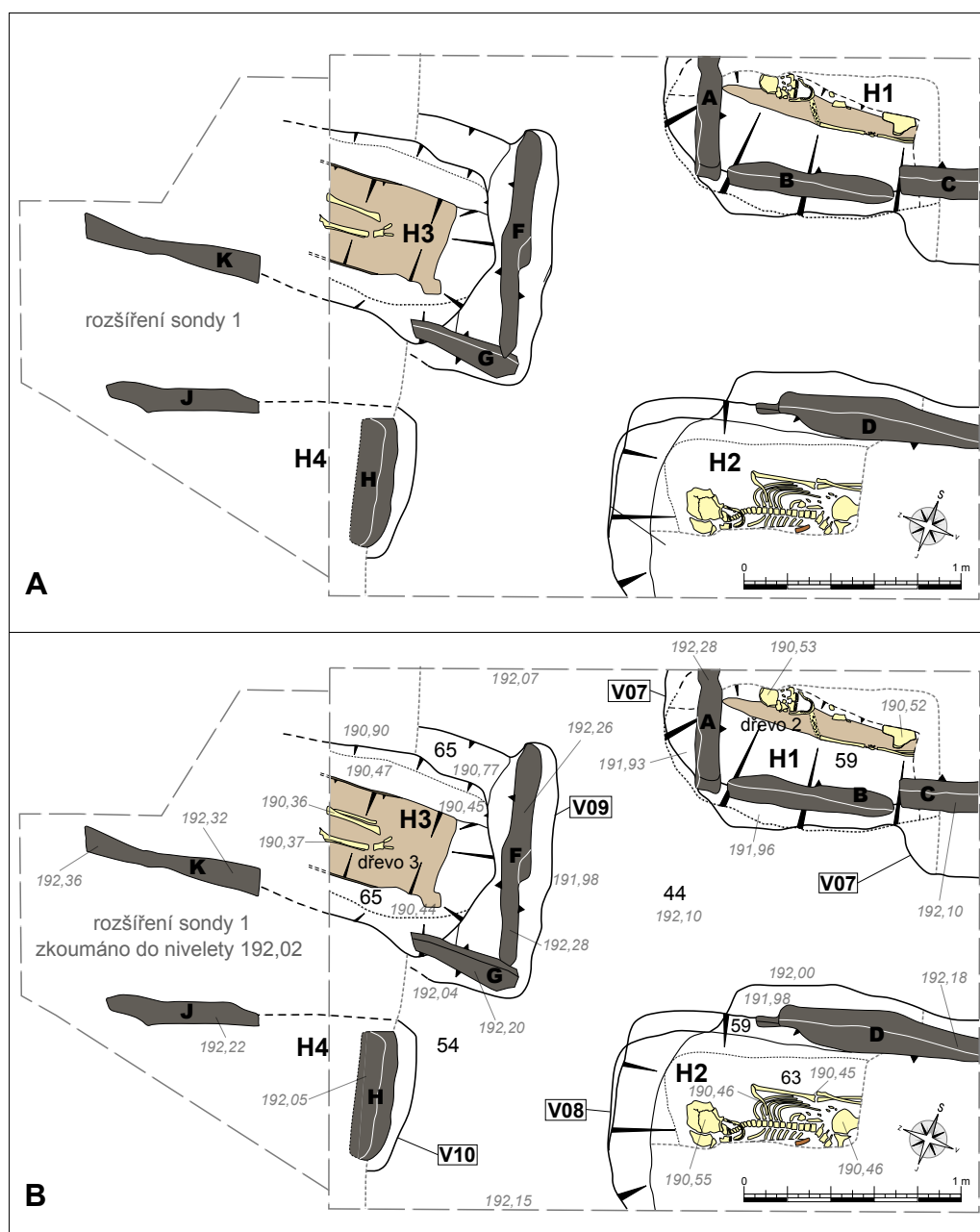
18 Horniny náleží ke klastickým zpevněným sedimentům, obecně je lze označit jako železité pískovce či železivec. Barevnost v rámci jednotlivých vzorků je variabilní, zahrnuje tmavě okrové, rezavé, červenohnědé až tmavě fialové odstíny. V hrobě H1 byly zjištěny kameny střední (kámen A) a hrubé zrnitosti (kamene B a C). Exemplář A nese na vrstevních plochách drobné negativy po vyvětralých měkkých klastech a zřejmě i úlomcích fosilních dřevin (ZAVŘEL 2013).

19 Nahoru směřovaly zaoblené původní hrany jednotlivých železincových desek, které vznikly transportem v průběhu svaňových pochodů. Hrany směřující dolů do výkopu prošly hrubým kamenickým opracováním pro upravení rozměrů kamenných desek. V hrobě H1 v případě kamene A úprava představovala zarovnání původních hran (ZAVŘEL 2013).

20 Zrnitost železitých pískovců se v hrobě H2 pohybuje opět od střední (kámen E) po hrubou (kámen D). Na vzorku D bylo patrně kamenické zarovnání spodní hrany. Kámen E obsahuje značné množství negativních otisků vegetace, včetně zbytků zuhelnatělé organické hmoty, dochovaných v některých dutinách (obr. 10; ZAVŘEL 2013).

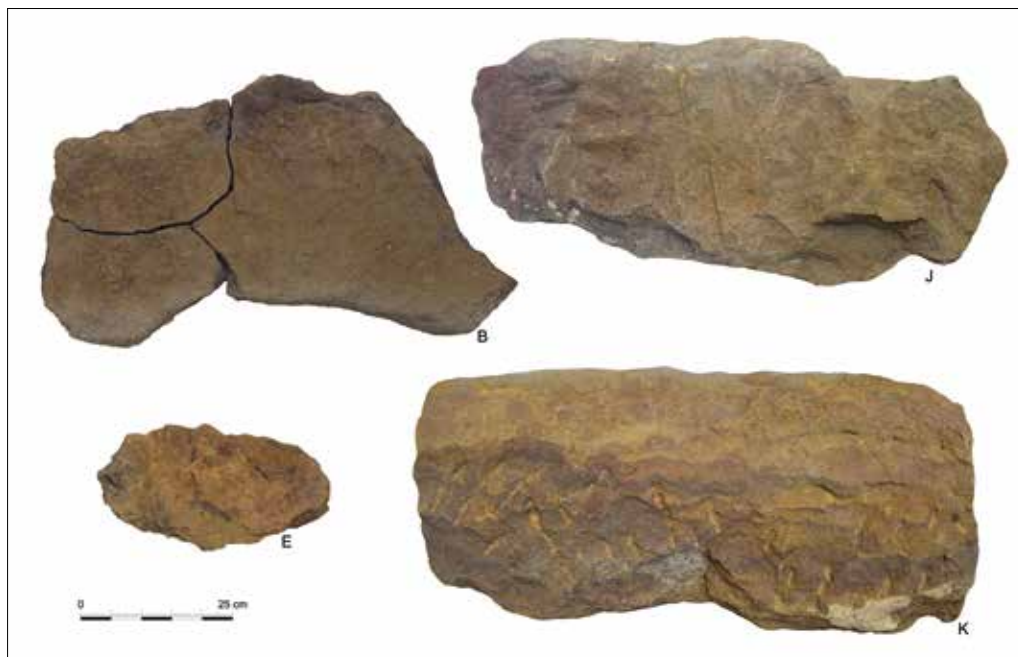

Obr. 9. Praha 1-Staré Město, Na Perštýně ppč. 1129. Kresebná dokumentace půdorysu hrobů zachycených v sondě 1 (dle terénní dokumentace graficky upravila autorka, 2013).

hrobové jámy – 0,7 m, délkový údaj 1,7 m je kvůli pokračování hrobu mimo zkoumanou plochu neúplný. Pro zasypání hrobové jámy byly také využity vytěžené štěrkopísky (sj. 39, 38). Mrtvý byl uložen v hloubce cca 1,4 m od povrchu pohřebiště (hlava 190,62, pánev 190,46, horní končetina 190,40) v orientaci západ-východ. Pozůstatky rakve nebyly pozorovány, pouze nepatrný proužek sj. 62 u hlavy (zřetelný v jižním řezu a v půdorysu) naznačuje někdejší přítomnost organického materiálu. Ze skeletu byla v prostoru sondy zastižena lebka, trup s horními končetinami a pánev. Na pravé straně trupu, v místě dolních žeber, byl položen oválný kus do červena vypálené hlíny (14 × 6 cm; obr. 12). Antropologická analýza dostupných částí kostry přinesla následující závěr: v hrobě H2 byl pohřben dospělý muž se střední až robustní kostrou, zemřelý ve věku 40–50 let. I on trpěl kazivostí zubů a degenerativními změnami na páteři. V oblasti krční páteře se jednalo zejména o artrózu meziobratlových kloubů, na hrudní a bederní páteři šlo spíše o degenerativní změny na meziobratlových ploténkách. Na bederních obratlích jsou i známky řidnutí kostí (KUŽELKA 2012).

Hrob H3 (V09) byl zachycen v západní části sondy (obr. 9). Přímé vztahy k mladším uloženíům byly do značné míry poničeny vedením recentní inženýrské sítě V01, z části stratigrafie lze opět vyvodit zahloubení z vrstvy sj. 44, z nivelety 192,16. V horní části výkopu hrobové jámy byly umístěny kameny obložení hrobu. Na straně východní kámen F (0,57 × 1,00 × 0,15 m), na jižní

Obr. 10. Praha 1-Staré Město, Na Perštýně ppč. 1129. Kameny z obložení hrobů v sondě 1. Kámen **B** (jižní strana hrobu H1); Kámen **E** (porušená západní strana hrobu H2); kámen **J** (severní strana hrobu H4); kámen **K** (jižní strana hrobu H3). Značení kamenů provázáno s obr. 9 (foto I. Blažková, 2012, graficky upravila autorka).

G ($0,45 \times 0,51 \times 0,16$ m) a K ($0,93 \times 0,44 \times 0,13$ m; obr. 10).²¹ Horní část hrobu měla šířku 1,18 m a délku min. 2,0 m. Pod kameny (191,94) se hrobová jáma opět zužovala na 0,8 m, u dna měřila 0,6 m. Dno bylo spíše mísovité prohnuté (190,3) a na něm ležela dřevěná rakev z kmene jedle či smrku dlabaná do korýtka (KOČÁROVÁ 2012). Hlava zesnulého směřovala k západu a nacházela se mimo prostor vymezený sondou. Zkoumány byly dolní končetiny (190,37; obr. 13). Při snaze o uvolnění dolních končetin pod pažnicemi sondy byl separován kus oválné červené hlíny, analogický k nálezům z hrobu H2. Zhodnocení kostí přineslo následující informace: v hrobě H3 byl pohřben dospělý jedinec s gracilní kostrou, u kterého nelze blíže určit ani pohlaví, ani dožitý věk. Jen podle podobné stavby kostí jako u jedince v hrobě H1 by se dalo usuzovat, že šlo spíše o ženu (KUŽELKA 2012).

Hrob H4 ležel jižně od hrobu H3, byl však posunut více na západ a byl tak z něho zachycen pouze kámen z obložení jeho východní stěny (H: $0,47 \times 0,16 \times 0,13$ m).²² Svrchní část jeho lavice v západním pokračování byla zkoumána při rozšíření sondy. Vyzvednut byl kámen severního obložení (J: $0,89 \times 0,36 \times 0,13$ m; obr. 10). Z rozměrů lze pouze naznačit šířku $0,5+x$ m a délku $1,2+x$ metru. Stupňovitý schod (lavice) výkopu V10 pro usazení železitého pískovce H ležel na kótě 191,64. Níže nebyla situace odhalována.

Bylo zmíněno, že hroby byly zapuštěny z úrovně vrstvy sj. 44 – světle hnědého středně zrnitého písku s valounky (1–5 cm), která byla silně ulehla. V době fungování pohřebiště představovala pochozí terén ležící ve výšce 192,08–192,14. Vzájemné rozestupy mezi hroby byly poměrně malé, severo-j jižní vzdálenost mezi H3 a H4 činila pouze 0,4 m, severojižní vzdálenost mezi H1 a H2 byla 0,7 m, západo-východní vzdálenost mezi H1 a H3 dosahovala jen 0,7 metru. Pod úrovní 191,98–192,00, na níž vrstva sj. 44 končí, ležely vrstvy nesoucí stopy mírného zahlinění – sj. 46 (našedle rezavý, středně zrnitý písek s četnými valounky), ve východní části následovaná sj. 56 (šedý zahliněný štěrkopísek). Tmavě žlutohnědý, čistý pleistocenní štěrkopísek – sj. 57 následoval pod kótou 191,96 na západním řezu, a 191,74 na východním řezu. Vrstva sj. 59 tvoří světlejší pokračování rostlých štěrkopísků pod niveletou 191,00 (obr. 4: g).

Diskuse

Odkryv sondy přinesl doklady všech typů zde očekávaných terénních situací – zdivo a objekty spojené se staršími podobami domu čp. 347 (resp. 348) a vrstvy charakteristické pro komunikační prostor. Oproti předpokladům výrazně přispěla k rozšíření registru raně středověkých

²¹ Kameny v obložení hrobu H3 jsou převážně středně zrnité (kameny G, K) až hrubě zrnité (kámen F). Úpravu dokládá zarovnání (kameny F a K), případně až zaoblení hran (kámen G), nebo ojedinělé zarovnání povrchu protilehlých ploch (kámen K, obr. 10; ZAVŘEL 2013).

²² Železice v hrobě H4 jsou středně (kámen J, obr. 10) a hrubě zrnité (kámen H, hrubší složky vytvářejí klasty velikosti až 3 cm). Spodní hrana kamenu H byla upravena do zaobleného tvaru (ZAVŘEL 2013).

Obr. 11. Praha 1-Staré Město, Na Perštýně ppč. 1129. Sonda 1, detail hrobu **H1** (foto P. Kaplan, 2012).

Obr. 12. Praha 1 – Staré Město, Na Perštýně ppč. 1129. Sonda 1, detail hrobu **H2** (foto P. Kaplan, 2012).

Obr. 13. Praha 1 – Staré Město, Na Perštýně ppč. 1129. Sonda 1, detail hrobu **H3** (foto P. Kaplan, 2012).

hrobových náleží z katastru Starého Města. Pro bližší dataci zachycené části pohřebiště chybí přímé podklady. Specifická hrobová úprava nabízí analogii v podobě objevu z roku 1936 na dvoře domu čp. 310 v Bartolomějské ulici, vzdáleného od sondy 1 pouhých 130 m (obr. 4: 17). Z celkem zde zachycených 20 hrobů bylo 18 prozkoumáno (BORKOVSKÝ 1948, 477).²³ Shodně s referovaným výzkumem i zde bylo zaznamenáno vymezení obvodu jednotlivých hrobů nad úroveň původního terénu hřbitova pískovcovými bloky postavenými na výšku,²⁴ přitom však vysoko nad pohřbenými jedinci. Ti byli uloženi na dně nápadně hlubokých „trychtýřovitých“ hrobových jam (obr. 14: B).²⁵ Pozoruhodná je i velikost, potažmo hmotnost pískovcových desek. Výchozy tohoto druhu pískovce leží na druhé straně vltavského toku na úpatí Petřína (ZAVŘEL 2013).²⁶ Doprava a zbudování hrobu tak musely představovat náročné a nákladné úkony.

Částečná nebo úplná kamenná obstava hrobu není na raně středověkých pohřebištích ojedinělou záležitostí, téměř výlučně se však jedná o obložení rakve, prkna či přímo těla pohřbeného. V případě použití kamene nad samotnou jámou se pak objevuje spíše překrytí hrobu kamennou deskou (BOHÁČOVÁ/BLÁŽKOVÁ 2011a, 67–68). Na území Prahy lze tak zmínit raně středověké pohřebiště na lokalitách Hradčany (Loretánské

23 V 18 zkoumaných hrobech vymezených vlastním kamenným obkladem bylo uloženo min. 22 jedinců: 18 dospělých, 3 děti a 1 jedinec postmortálně rozsekaný (v mladší literatuře došlo k záměně počtu pohřbených s počtem hrobů LUTOVSKÝ/SMEJTEK 2005, 935 „23 hrobů“).

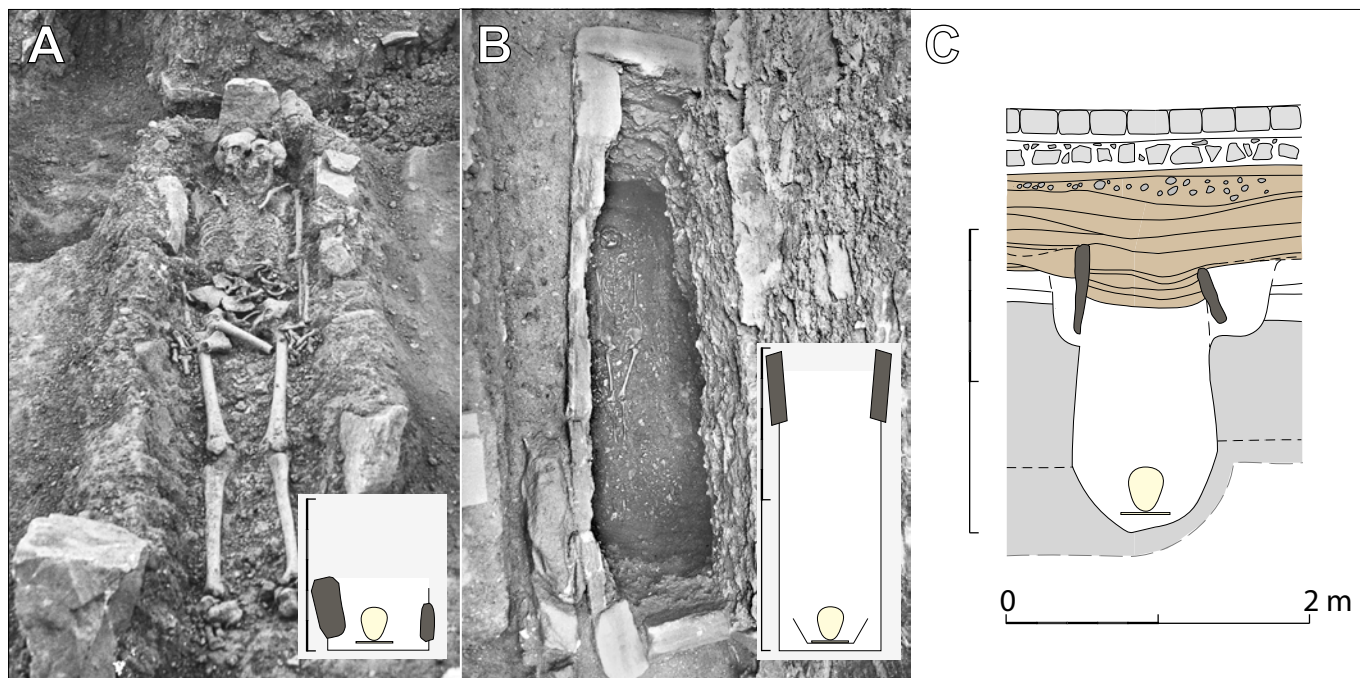
24 Nejčastěji do tvaru obdélníku, výjimku představoval hrob č. 6 s obrubou stavěnou do kruhu (BORKOVSKÝ 1948, 477).

25 V sondě 1 výzkumu Na Perštýně byly všechny stěny v hrobových jamách svislé. Z fotografií výzkumu ani detailních popisů jednotlivých hrobů dokumentovaných v roce 1936 odlišný sklon stěn nevyplyvá. Pojmeme „trychtýřovité“ mohl autor mínit dvojstupňový tvar hrobové jámy – lavice s kamenným obložením lemující celý obvod úzké hluboké jámy.

26 Rozbor pískovcových desek z obou výzkumů přinesl obdobný závěr (BORKOVSKÝ 1948, pozn. 7, 477; ZAVŘEL 2013).

náměstí, obr. 14: A), Lahovice, Modřany, Motol, Střešovice (BOHÁČOVÁ/BLAŽKOVÁ 2011a; SLÁMA 1977, 104, 108–109, 112, 116, 127). Způsob užití kamene k ohraničení hrobu kamennými bloky vyčnívajícími nad povrch hřbitova, zatímco nebožtík je pohřben hluboko pod nimi, známe vedle sondy 1 a pohřebiště v Bartolomějské ulici z jediné další lokality, a to z mladšího období – z nedalekého židovského hřbitova v Praze ve Vladislavově ulici (obr. 15, 16), datovaného od 13. do 15. století.²⁷ Zde je vymezení hrobů dáváno do souvislosti s náboženskými předpisy a snahou zabránit pozdějšímu narušení ostatků (DRAGOUN 2002, 235–236; WALLISOVÁ 2009, 55–56).²⁸

Z dalších společných rysů s pohřebištěm v Bartolomějské ulici lze jmenovat, kromě i jinde běžné orientace zemřelých ve směru západ–východ, uložení nebožtíků do rakví²⁹ (BORKOVSKÝ 1948, 463–478; SLÁMA 1977, 124–125; DRAGOUN 2000, 139–140; DRAGOUN 2002, 235–238). Přítomnost milodarů v podobě dvou párů zlatých a stříbrných záušnic a dvou železných podkov umožnila pohřebiště na parcele domu čp. 310 datovat do 10. století (BORKOVSKÝ 1948, 479–480).³⁰ Polohy

černohnědé hmoty kolem lebky či chodidel,³¹ uvedené v popisech několika hrobů v čp. 310, byly označeny za pozůstatky kožešinových čepic a bot (*ibidem*, 479). Výskyt železářských strusek a ohnišť na ploše pohřebiště (*ibidem*, 478–479) s funerálními aktivitami nesouvisí. Byl vysvětlen jako doklad mladších výrobních činností, které určují i dobu zániku nekropole nejpozději do období 11. století (DRAGOUN 2002, 239). Neobvyklé a honosné prvky pohřebních zvyklostí vedly k možné interpretaci, že hřbitov náležel bohatým příslušníkům družiny „cizích“ kupců (BORKOVSKÝ 1948, 481–482), dle Z. Dragouna pravděpodobně členů židovské komunity, sídlící na vltavském levobřeží v blízkosti knížecí rezidence (DRAGOUN 2002, 239).

Představa téměř souvislého pásu pohřebních lokalit domácího obyvatelstva na hraně vltavské terasy VIIa, jehož součástí je vymezený funerální okrsek „cizinců“ (DRAGOUN 2002, 239), pod tíhou

Obr. 14. Dva typy kamenného obložení hrobů z různých míst v Praze. **A** – Praha 1-Hradčany, Loretánské nám. ppč. 742, hrob č. 170, fotodokumentace (BOHÁČOVÁ/BLAŽKOVÁ 2011b, 65, foto 103) a schematický řez;

B – Praha 1-Staré Město, Bartolomějská čp. 310, hrob č. 2, fotodokumentace (BORKOVSKÝ 1948, 471, obr. 3) a schematický řez;

C – Praha 1-Staré Město, Na Perštýně ppč. 1129, sonda 1 (graficky upravila autorka, 2013).

27 Další obdobné nálezy se na jižním pomezí Starého a Nového Města dají v budoucnu očekávat. Předzvěstí je objev skupiny hrobů v čp. 135/II v Mikulandské ulici učiněný v prosinci 2013. Za informaci děkuji Mgr. Tomaszovi Cymbalakovi.

28 Z dostupné literatury vztah mezi výškovou úrovní kamenného obložení a hloubkou hrobové jámy však jednoznačně nevyplyvá (DRAGOUN 2002, 235–236; WALLISOVÁ 2009, 55–56). Děkuji dr. Michaelae Wallisové za laskavé ústní sdělení, souhlas k publikaci této podrobnosti a poskytnutí fotografií.

29 Rakve byly ve 13 případech dlabané z kmene, tyto pohřby byly autorem výzkumu interpretovány jako starší, v menším počtu byly zjištěny rakve z prken s vikem z dalšího prkna (BORKOVSKÝ 1948, 477–478).

30 Stříbrné esovitě záušnice o průměru 13 mm pocházejí z hrobu č. 2. Zlaté záušnice o síle 2 mm a vnějším průměru 15 mm byly objeveny v hrobě č. 6. Podkovy včetně hřebů ležely pod lebkou v hrobě č. 9, nesly stopy dřeva a byly snad původně přibity na dně rakve (BORKOVSKÝ 1948, 464, 466–468, 479–480; TUREK 1950, 70). Díky novému objevu raně středověkých hrobů v ulici Karoliny Světlé (STAREC 2011, 420–421) již nelze s pohřebištěm na dvoře čp. 310 spojit filigránovou náušnici navlečenou na esovitě záušnici, datovanou již do 9. století (cf. BORKOVSKÝ 1948, 460, 480; TUREK 1950, 70; SLÁMA 1977, 124; DRAGOUN 2002, 235), neboť ta byla získána (v 90. letech 19. století) z prostoru dnešního čp. 312, případně 314, tedy výrazně blíže nálezům novým (STAREC 2011).

31 V hrobech v prostoru sondy 1 podobné zjištění učiněno nebylo.

Obr. 15. Praha 2-Nové Město, Vladislavova čp. 76+1390/II. Kamenné obložení ve svrchní části hrobových jam. Úroveň, z níž kameny vystupují, představuje povrch hřbitova, zvaného Židovská zahrada, v době jeho funkce (WALLISOVÁ 2009, 56 obr. 2).

Obr. 16. Praha 2-Nové Město, Vladislavova čp. 76+1390/II. Kamenné obložení ve svrchní části hrobových jam. Stejně jako u obr. 15, i zde vystupují kamenné bloky nad bývalý povrch hřbitova, který byl současně z velké části úrovní, kde musel být výzkum ukončen. Vlastní hrobové jámy vybírány nebyly (foto K. Kozák, 1999; M. Selmi Wallisové patří mé poděkování za poskytnutí negativů fotografií).

jiných nových zjištění bude nejspíše vyžadovat určitou korekci. Jedním z takových zjištění je skutečnost, že pohřební lokality nejsou striktně vázány na terasu VIIa, nýbrž se objevují i na spodní terase VIIc (STAREC 2009, 450sq.; týž 2011). Druhé závažné zjištění se dotýká etnické příslušnosti pohřbených, uzavřenosti pohřebišť podle etnicity a (přežitého) rozdělování na skupiny domácích obyvatel a cizinců, což jsou otázky v současné době nabývající na aktuálnosti. Třebaže existuje souvislost mezi pohřebišti v čp. 310 a Na Perštýně, netvoří spolu uzavřený celek. Leží mezi nimi hroby, jejichž úprava se nijak neliší od hrobů přisuzovaných domácímu obyvatelstvu. Konstatování lze doložit obrázkem 3, přestože se jedná o výsek z jinak rozsáhlejší oblasti: body č. (3:) 10, 14, 15 jsou pokládány za hroby domácího obyvatelstva, body č. (3:) 1, 17 za hroby cizinců. Inter-

pretaci situací komplikují omezené možnosti datování hrobů bez výbavy do poměrně širokých intervalů (STAREC 2011, 419–421).

V každém případě představují odkryté části čtyř hrobů výjimečný nález, který významně doplňuje naše poznatky o podobě osídlení území historického jádra Prahy před více než tisíci lety. Nutné je upozornit na zachovaná pokračování dotčených hrobů, i vysokou pravděpodobnost přítomnosti dalších hrobů pod vozovkou a chodníkem v prostoru kolem ústí Bartolomějské ulice³² a každému potenciálnímu zásahu do terénu věnovat maximální pozornost.

LITERATURA

- BALATKA 2001 — Břetislav BALATKA: Geomorfologické poměry a členění reliéfu. In: J. Kovanda et al., Neživá příroda Prahy a jejího okolí. Praha 2001.
- BLAŽKOVÁ/SEMERÁD/STAŇKOVÁ 2012 — Ivana BLAŽKOVÁ / Matouš SEMERÁD / Veronika STAŇKOVÁ: Nálezová zpráva ZAV, Praha 1-Staré Město, rekonstrukce kVN – Havelská a okolí, výzkum NPÚ ÚOP HMP č. 2011/01, Praha 2012. Uloženo: NPÚ HMP odbor Archeologie, archiv NZ čj. 311/10575/2013; ARÚ Praha př. č. tx-2012-2534.
- BOHÁČOVÁ/BLAŽKOVÁ 2011a — Ivana BOHÁČOVÁ / Gabriela BLAŽKOVÁ: Pohřebiště na Loretánském náměstí v Praze-Hradčanech. Archeologický výzkum Ivana Borkovského a jeho výsledky. Díl I. – Textová část. (= Castrum Pragense 11), Praha 2011.
- BOHÁČOVÁ/BLAŽKOVÁ 2011b — Ivana BOHÁČOVÁ / Gabriela BLAŽKOVÁ: Pohřebiště na Loretánském náměstí v Praze-Hradčanech. Archeologický výzkum Ivana Borkovského a jeho výsledky. Díl II. – Dokumentace. (= Castrum Pragense 11), Praha 2011.

³² Při budování vodovodu v roce 2007, v sondě 1 označeného jako V01, byl v ulici Na Perštýně, jižně od křižovatky s Bartolomějskou, zachycen v „druhotné poloze“ kámen pocházející pravděpodobně z obložení hrobu. Zda se nejedná přímo o místo popisované sondy, nelze vyloučit (OMELKA 2007).

- BOHÁČOVÁ/HERICOVÁ 2008 — Ivana BOHÁČOVÁ / Iva HERICOVÁ: Raně středověký sídlení areál v západní části hradičanského ostrohu. *Archaeologica Pragensia* 19, 2008, 257–308.
- BORKOVSKÝ 1948 — Ivan BORKOVSKÝ: Pohřebiště obchodníků z doby knížecí v Praze I. *Slavia Antiqua* I, 1948, 460–484.
- ČIHÁKOVÁ 1991 — Jarmila ČIHÁKOVÁ: Konviktská ulice. In: Z. Dragoun et al., *Archeologický výzkum v Praze v letech 1988–1989*. *Pražský sborník historický* 24, 1991, 200–201.
- ČIHÁKOVÁ 2001 — Jarmila ČIHÁKOVÁ: Svědectví střepů 1 – středověká keramika z Petřína. In: *Pražský vrch Petřín*, J. Zavřel (ed.), Praha/Litomyšl 2001, 98–106.
- ČIHÁKOVÁ 2012 — Jarmila ČIHÁKOVÁ: Otázky chronologie pražské raně středověké keramiky. *Staletá Praha* 28, 2012/2, 91–120.
- ČIHÁKOVÁ-DRAGANOVÁ 1984 — Jarmila ČIHÁKOVÁ-DRAGANOVÁ: Praha 1-Staré Město, Konviktská ul. In: Z. Dragoun et al., *Archeologický výzkum v Praze v letech 1979–1981*. *Pražský sborník historický* 17, 1984, 148.
- ČIHÁKOVÁ/LOCHMANN 1993 — Jarmila ČIHÁKOVÁ / Zdeněk LOCHMANN: Praha 1-Staré Město, Konviktská ulice čp. 1005/I. In: Z. Dragoun et al., *Archeologický výzkum v Praze v letech 1990–1991*. *Pražský sborník historický* 26, 1993, 205.
- DRAGANOVÁ/HRDLÍČKA 1981 — Jarmila DRAGANOVÁ / Ladislav HRDLÍČKA: Praha 1-Staré Město, Konviktská. In: Z. Dragoun et al., *Archeologický výzkum v Praze v roce 1978*. *Pražský sborník historický* 13, 1981, 162–163.
- DRAGOUN 1980 — Zdeněk DRAGOUN: Praha 1-Staré Město. In: Z. Dragoun et al., *Záchranné archeologické výzkumy v Praze v letech 1976 a 1977*. *Pražský sborník historický* 12, 1980, 237–238.
- DRAGOUN 1983 — Zdeněk DRAGOUN: Záchranný výzkum při rekonstrukci plynovodu na Starém Městě pražském II. *Archaeologica Pragensia* 3, 1983, 99–152.
- DRAGOUN 1987 — Zdeněk DRAGOUN: Stav a perspektivy poznání staroměstského opevnění. *Staletá Praha* 17, 1987, 39–70, 242–243.
- DRAGOUN 1993 — Zdeněk DRAGOUN: Praha 1-Staré Město, Na Perštýně. In: Z. Dragoun et al., *Archeologický výzkum v Praze v letech 1990–1991*. *Pražský sborník historický* 26, 1993, 206.
- DRAGOUN 1995 — Zdeněk DRAGOUN: Praha 1-Staré Město, Na Perštýně b) čp. 362/I. In: Z. Dragoun et al., *Archeologický výzkum v Praze v letech 1992–1994*. *Pražský sborník historický* 28, 1995, 240.
- DRAGOUN 1998 — Zdeněk DRAGOUN: Praha 1-Staré Město, Betlémské nám. čp. 258/I. In: Z. Dragoun et al., *Archeologický výzkum v Praze v letech 1995–1996*. *Pražský sborník historický* 30, 1998, 268.
- DRAGOUN 2000 — Zdeněk DRAGOUN: Staroměstské pravobřeží. In: J. Čiháková / Z. Dragoun / J. Podliska, *Pražská sídlení aglomerace v 10. a 11. století*. 139–141. In: *Přemyslovský stát kolem roku 1000*. J. Polanský / J. Sláma / D. Třeštík (eds.), Praha 2000, 127–146.
- DRAGOUN 2002 — Zdeněk DRAGOUN: K otázce tzv. pohřebiště cizích kupců v Bartolomějské ulici na Starém Městě pražském. In: *Civitas & Villa. Miasto i wies w sredniowiecznej Europie srodkowej*. C. Buško et al. (eds.), Wrocław/Praha 2002, 235–240.
- DRAGOUN 2006 — Zdeněk DRAGOUN: Praha 1-Staré Město, Bartolomějská čp. 309/I. In: Z. Dragoun et al., *Archeologický výzkum v Praze v letech 2003–2004*. *Pražský sborník historický* 34, 2006, 344–345.
- DRAGOUN/ŠKABRADA/TRYML 2002 — Zdeněk DRAGOUN / Jiří ŠKABRADA / Michal TRYML: Románské domy v Praze. Praha/Litomyšl 2002.
- HAVRDA/MATĚJKOVÁ/TRYML 2012 — Jan HAVRDA / Kristýna MATĚJKOVÁ / Michal TRYML: Středověké pece z Hellichovy ulice na Malé Straně. *Staletá Praha* 28, 2012/2, 165–174.
- HAVRDA/SEMERÁD 2012 — Jan HAVRDA / Matouš SEMERÁD: Nálezová zpráva. Zjišťovací archeologický výzkum NPÚ HMP č. 2012/19, Praha 1-Staré Město, Bartolomějská čp. 309/I, ppč. 317/1. Praha 2012. Uloženo: NPÚ HMP odbor Archeologie, archiv NZ čj. 311/90218/2013.
- HAVRDA/WALLISOVÁ 1998 — Jan HAVRDA / Michaela WALLISOVÁ: Praha 1-Staré Město, Konviktská čp. 1005/I. In: Z. Dragoun et al., *Archeologický výzkum v Praze v letech 1995–1996*. *Pražský sborník historický* 30, 1998, 272.
- HEROLD 1899 — Eduard HEROLD: *Malebné cesty po Praze*. Praha 1899.
- HRDLÍČKA 1980 — Ladislav HRDLÍČKA: Praha 1-Staré Město, Husova ul. čp. 352/I (dům U Sladkých). In: Z. Dragoun et al., *Záchranné archeologické výzkumy v Praze v letech 1976 a 1977*. *Pražský sborník historický* 12, 1980, 239–242.
- HRDLÍČKA 1993 — Ladislav HRDLÍČKA: Poznámky ke chronologii pražské středověké keramiky. *Archeologické rozhledy* 45, 1993, 93–112.
- HRDLÍČKA 2000 — Ladislav HRDLÍČKA: Centrum raně středověké Prahy. In: *Centrum sredniowiecznego miasta. Wrocław a Europa srodkowa*. (= *Wratislawia Antiqua* 2), J. Piekalski / K. Wachowski (eds.), Wrocław 2000, 191–214.
- HRDLÍČKA 2005 — Ladislav HRDLÍČKA: Praha – podrobná mapa archeologických dokumentačních bodů na území městské památkové rezervace. Praha 2005.
- HRDLÍČKA 2009 — Ladislav HRDLÍČKA: Praha. Databáze podrobné mapy archeologických dokumentačních bodů na území městské památkové rezervace. (Aktualizace k 31. 12. 2005). (e-Book), Praha 2009.
- HUML 1995 — Václav HUML: Betlémské náměstí čp. 1004/I. In: Z. Dragoun et al., *Archeologický výzkum v Praze v letech 1992–1994*. *Pražský sborník historický* 28, 1995, 234.

- JEČNÝ ET AL. 1984 — Hubert JEČNÝ / Jarmila ČIHÁKOVÁ / Světlana KRŠÁKOVÁ / Helena OLMEROVÁ / Dana STEHLÍKOVÁ / Ladislav ŠPAČEK / Michal TRYML: Praha v raném středověku. Jeden ze současných pohledů na vývoj přemyslovského města. *Archaeologica Pragensia* 5, 1984, 211–288.
- KOČÁROVÁ 2012 — Romana KOČÁROVÁ: Praha 1-Staré Město, ul. Na Perštýně parc. č. 1129, sonda ve vozovce před čp. 347, č. výzkumu 2012/17. Analýza dřeva. Č. analýzy 21/12. In: Staňková 2013, Příloha VII.
- KUPKA 2008 — Vladimír KUPKA: Pražská opevnění. Praha 2008.
- KUŽELKA 2012 — Vítězslav KUŽELKA: Výsledky antropologického rozboru středověkých kostrových hrobů z archeologického výzkumu na lokalitě Praha Na Perštýně. In: Staňková 2013, Příloha VIII.
- LAŠTOVKA/LEDVINKA 1997 — Marek LAŠTOVKA / Václav LEDVINKA: Pražský uličník. Encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství 1. díl (A–N). Praha 1997.
- LÍBAL 1996 — Dobroslav LÍBAL: Staré Město v raném středověku. In: Architektonický a urbanistický vývoj, 17–64, In: Staré Město Pražské. D. Líbal/ J. Muk (eds.), Praha 1996.
- LUTOVSKÝ/SMEJTEK 2005 — Michal LUTOVSKÝ / Lubor SMEJTEK (eds.): Praha Pravěká. Praha 2005.
- OMELKA 2007 — Martin OMELKA: Nálezová zpráva o archeologickém výzkumu NPÚ HMP č. 2007/07. Vodovod: Druhá část, druhá etapa. Praha 1-Staré Město, Bartolomějská ulice a okolí. Uloženo: ARÚ Praha, archiv NZ č. j. 13086/08.
- RBM I — Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars I (600–1253). C. J. Erben (ed.), Praha 1855.
- RUTH 1903 — František RUTH: Kronika královské Prahy a obcí sousedních 1. Praha 1903.
- RUTH 1904 — František RUTH: Kronika královské Prahy a obcí sousedních 2. Praha 1904.
- SLÁMA 1977 — Jiří SLÁMA: Mittelböhmen im Frühen Mittelalter I. Katalog der Grabfunde. (= Praehistorica 5), Praha 1977.
- STAŇKOVÁ 2013 — Veronika STAŇKOVÁ: Nálezová zpráva, záchranný archeologický výzkum Praha 1-Staré Město, Na Perštýně, parc. č. 1129. Výzkum NPÚ ú. o. p. v hl. m. Praze č. 2012/17. Praha 2013. Uloženo: NPÚ HMP odbor Archeologie, archiv NZ čj. 311/90087/2013.
- STAREC 1998 — Petr STAREC: K problematice raně středověkých komunikací v prostoru Malého náměstí a řešení jeho vzniku. *Archaeologia Historica* 23, 1998, 27–34.
- STAREC 2009 — Petr STAREC: Náměstí Jana Palacha čp. 1/V. In: Dragoun et al., Archeologický výzkum v Praze v letech 2007–2008. Pražský sborník historický 37, 2009, 448–451.
- STAREC 2011 — Petr STAREC: Praha 1-Staré Město, Karolíny Světlé ppč. 1136, před čp. 313/I. In: Z. Dragoun et al., Archeologický výzkum v Praze v letech 2009–2010. Pražský sborník historický 39, 2011, 419–421.
- ŠIMEK 1970 — Rudolf ŠIMEK: Podrobná inženýrsko-geologická mapa v měř. 1 : 5000, list mapy Praha 7-1. Praha 1970.
- TOMEK 1891 — Václav Vladivoj TOMEK: Dějepis města Prahy VIII. Praha 1891.
- TUREK 1950 — Rudolf TUREK: K počátkům Prahy. In: Památky. Pravěk 43-1947/1948, Praha 1950, 59–94. (Památky archeologické).
- VLČEK 1996 — Pavel VLČEK (ed.): Umělecké památky Prahy – Staré Město, Josefov. Praha 1996.
- WALLISOVÁ 2009 — Michaela Selmi WALLISOVÁ: Židovský hřbitov ve Vladislavově ulici. *Staletá Praha* 25/2, 2009, 54–65.
- ZAVŘEL 2013 — Jan ZAVŘEL: Praha 1-Staré Město, Na Perštýně parc. č. 1129. Rozbor kamenů z obkladů raně středověkých hrobových jam. Archeologický výzkum NPÚ HMP 2012/17. In: Staňková 2013, Příloha IX.

SUMMARY

During a reconstruction of a public space in the Na Perštýně Street a shaft of a new canalisation inlet on the road before the corner house N°. 347, to the south above the crossroad with the Bartolomějská Street, was excavated from May to June 2012. In a trench 3,0 × 2,5 m, immediately below two subsequent paving (the surface of the later paving 193,20 to 193,12 m above sea level), high medieval situations were uncovered. Stratigraphy of the later development included remains of the bottom parts of sunken features only, their upper part and the surrounding ground was removed by an unspecified levelling of the surface. A fragment of casted wall foundations of the corner (192,56 to 192,32 m above sea level), presumably connected with the predecessor of the house N°. 347/I, was revealed parallel with the historic street line; its mortar character and the historic written evidence dates this wall fragment to the 13th century (the line of the façade was confirmed in the previous year in a trench for underground utilities and in the pit for tree planting in 2012, to the south and north from the described trench). A road stratigraphy was revealed between 192,7 to 192,3 m above sea level (with pottery fragments from the end of the 11th to the 13th century), terminated at the top with firm pebble paving.

The earliest period was represented by remains of four skeleton graves with a specific arrangement, analogous to the 130 m distant discovery from 1936 in the yard of the house N°. 310/I in the Bartolomějská Street, with jewellery dated to the 10th century (pertinently to the late 9th century).

The grave H1 was situated in the northeast corner of the trench. The grave pit was dug from 192,00 to 192,18 m above sea level with standing ferrous sandstones raised above this level by ca 0,2 m. The stones were placed inside the grave, which became narrower underneath them forming a stepped edge and then

continuing in a right angle to a flat bottom at 191,34 to 191,40 above sea level. The part of the grave in the trench covered an area $1,4 \times 1,0$ m, the space below the stones was $1,3 \times 0,6$ m. The pit was dug into subsoil gravel sands, which were reused for its backfilling. The skeleton on remains of a wooden coffin was revealed in the depth of ca 1,4 m below the surface of the cemetery (the head 190,62 m above sea level, pelvis 190,52 m above sea level). Apart from the head facing to the west the body with the right upper extremity and the pelvis were uncovered (anthropological determination: female, 50–60 years).

The **grave H2** was revealed in the southeast corner of the trench. From the original lining only stone on the north side of the grave was preserved. The pit was dug from 192,18 m above sea level, the east section of the trench confirmed the stepped side line (191,7 m above sea level) with the bottom at 190,32 to 190,36 m above sea level. The width of the pit below the stone lining reached 0,7 m, the length 1,7 m is unfortunately incomplete. The dead was placed in the depth of ca 1,4 m from the cemetery surface (the head at 190,62 m above sea level, pelvis 190,46 m above sea level, upper extremity 190,40 m above sea level) oriented west-east. Remains of a coffin were not observed. The skull, the body with the upper extremities and the pelvis were anthropologically determined as male 40–50 years. In the rib area on the right side of the body an oval lump of red baked clay (14×6 cm) was found.

The **grave H3** was revealed in the west part of the trench. The pit was dug from 192,16 m above sea level, the lining stones were placed in its upper part. The width of the grave was 1,18 m, the length in minimum 2,0 m. Below the stones (191,94 m above sea level) the grave pit narrowed to 0,8 m and 0,6 m at the bottom. The rather bowl shaped bottom at 190,3 m above sea level was immediately underneath the wooden coffin scooped out of a fir or spruce trunk. The head was oriented to the west but was situated outside the trench area. Lower extremities were revealed (190,37 m above sea level). An attempt to ease the lower extremities from the trench support yielded a lump of red clay (analogical to the find from the grave H2).

The **grave H4** was situated to the south from H3 but more to the west and thus only the stone lining of its east side was revealed.

Distances between the graves were relatively small, north south distance between the graves H3 and H4 was only 0,4 m, the north south distance between H1 and H2 – 0,7 m, the west east distance between H1 and H3 – 0,7 m. geological subsoil of dark yellow brown gravel sand was reached at 191,96 m above sea level (on the west section) to 191,74 m above sea level (on the east section).

Fig. 1. Prague 1-Staré Město. Archaeological excavations in the area of the referred trench 1.

Fig. 2. J. D. Huber 1769: Orthographical drawing of Prague and its surroundings – a cut-out with Staré Město, Na Perštýně Street and surroundings. Violet: Martinská gate in its latest simple form without fortification components and houses No. 347 and 348.

Fig. 3. Prague 1-Staré Město. Compilation of the stable cadastre map from 1842 and current cadastre map (in blue). Position of the trench 1 in red.

Fig. 4. Prague 1-Staré Město, Na Perštýně Plot No. 1129. Trench 1 – combined perimeter section.

Fig. 5. Prague 1-Staré Město, Na Perštýně Plot No. 1129. Wall Z01 in the south section of the trench 1.

Fig. 6. Prague 1-Staré Město, Na Perštýně Plot No. 1129. Pottery from the trench 1.

Fig. 7. Prague 1-Staré Město, Na Perštýně Plot No. 1129. Groundplan of the trench 1 with the upper part of the grave pits lined with stones, 192,10 m above sea level.

Fig. 8. Prague 1-Staré Město, Na Perštýně Plot No. 1129. Groundplan of the trench 1 with the bottom part of the grave pits with the skeletal remains, 190,77 m above sea level.

Fig. 9. Prague 1-Staré Město, Na Perštýně Plot No. 1129. Drawing documentation of the graves' groundplans in the trench 1.

Fig. 10. Prague 1-Staré Město, Na Perštýně Plot No. 1129. Stones from the grave lining in the trench 1. Coding of the stones corresponds with fig. 9.

Fig. 11. Prague 1-Staré Město, Na Perštýně Plot No. 1129. Trench 1, detail of the grave H1.

Fig. 12. Prague 1-Staré Město, Na Perštýně Plot No. 1129. Trench 1, detail of the grave H2.

Fig. 13. Prague 1-Staré Město, Na Perštýně Plot No. 1129. Trench 1, detail of the grave H3.

Fig. 14. Two types of stone lining of the graves in various parts of Prague.

Fig. 15. Prague 2-Nové Město, Vladislavova No. 76+1390/II (excavation by Selmi Wallisová). Stone lining in the upper part of the grave pits. The stones raise from the original surface of the cemetery called The Jewish garden when it was in function.

Fig. 16. Prague 2-Nové Město, Vladislavova No. 76+1390/II. Stone lining in the upper part of the grave pits. As on the fig. O the stone blocks raise above the original surface of the cemetery, which was for the most part the last level allowed for excavation. The actual grave pits were not excavated.

Translated by Linda and Patrick Foster

Príspevek vznikl v rámci výzkumného cíle NPÚ „Archeologie“ financovaného z institucionální podpory Ministerstva kultury na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace.

Mgr. Veronika STAŇKOVÁ
NPÚ ú. o. p. v hl. m. Praze
Na Perštýně 12/356, 110 00 Praha 1
stankova.veronika@npu.cz